

Definice krajky

„Krajky .. jsou ozdobné plochy jevící se obvykle v pružích libovolné šířky s krajem buďto rovným nebo vykrouženým. Hotoví se z nití lněných, konopných, kopřivových, hedvábných, bavlněných, vlněných, stříbrných i zlatých, ano i z vláken rostliny aloe a vlasin koňských. Ku zvýšení nádhery bývalo nezdávka při zhotovení krajků používáno zlatých stříbrných a hedvábných perel, korálek a rozličných penízků a cetek ze zlaceného plechu. Smolková uvádí mezi centry paličkování pouze Vamberk, Strážov u Klatov a Sedlci u Blatné a Rudohoří (školy v Božím Daru, Nové Vsi a Jindřichově). (M.A: Smolková, Ottův slovník naučný, 1900, heslo krajky)

Krajka je samostatný textilní útvar transparentní podoby, který vzniká jedním pracovním procesem pomocí prstů nebo jednoduchým nástrojů, přičemž se nit nebo soustava nití různě spojuje. (Ema Marková)

Krajka může být zhotovena několika technikami – z nich nejrozšířenější a možno říci klasickou technikou je paličkování, specifické pouze pro výrobu krajků. Vedle této klasické technologie krajkářské jsou další jako šití, pletení, háčkování, síťování, drhání a tkaní. (J. Langhamerová)

Dělení krajků podle technologie

A / Krajky se dělí na krajky páskové a krajky mnohapárové (starší dělení i u Štěpánové)

- 1/ Mnohapárová krajka: mnoha paličkami a vždy v jednom směru –jejich typy: řetězkové (pletence), tkanicové (tkanice), půdicové, kovové, valencienské, vláčkové, přechodové
- 2/ Páskové krajky: jen s několika páry a v různých směrech za pomoci háčku, pásek se vine úzký v různých směrech celou krajkou, páskové krajky dále dělíme (obrázek a definice)
 - a) s pláténkovou točenou páskou bez přerušení
 - b) s páskou přerušovanou (pláténko je přerušeno ozdobným prvkem)
 - c) s dvěma i třemi samostatnými páskami, které se vzájemně doplňují
 - d) s páskou a půdicemi i výplněmi zdobenou
 - e) s motivy ustříhanými a spedicemi nebo bez půdice
 - f) s páskou zdvojenou a opět propojenou
 - g) s páskou přetáčenou

B / Krajky se dělí podle průběhu osnovních nití (dělení podle Langhamerové)

- 1/ krajky s vertikálním průběhem osnovy
 - a/ krajky pracované s malým množstvím párů – tkanice, přezné (také označované jako řetězkové), kovové
 - b/ krajky mnohapárové – valencienské a vláčkové
- 2/ krajky s různým průběhem osnovy
 - a/ krajky páskové jednoduché
 - b/ krajky páskové s půdici

Vedle rozlišování paličkových krajků podle místa původu a nepřímě tedy podle technologie se v literatuře setkáváme s označováním na **východní a západní typy** krajků. Jak již používaly M. Smolková a R. Bíbová. Je to vlastně souhrnné označení krajků které svým charakterem odpovídají předpokladu, že západoevropské krajky jsou pracovány pomocí mnohapárové soustavy v nějaké půdici, zatímco východoevropské krajky využívají práce pouze několika párů , které mohou tvořit samostatný vzor nebo vzor případně umístit do nějaké půdice. Tento názor vychází z předpokladu, že se krajka více méně vyvíjela

samostatně v západní a východní Evropě. Do tzv. okruh východního, okruhu tzv. krajky autochtonní (samorostlé, domácí) patří tedy různé pletenice, tkanice a čipky vzniklé ze šňůry a pletení (kliček a ok). Dělí techniky na:

1. volné tkaní na svislém stavu
2. pletení na rámu (na krosienkách)
3. tkaní pásků hřebenem (krosienkem)
4. napodobení tkaní paličkami (pásková krajka a pláténková vazba)

Tyto krajky z tzv. východního okruhu se v dobové literatuře, spíše populárního charakteru, obecně nazývaly „ruská krajka“.

Okruh západního vývoje krajky v sobě pojímá tzv. krajku umělou, kultivovanou. Dělí techniky na krajku:

I. šitá

1. primitivní lidové mrežky, meštěrky, výřez, ažury
2. umělá šitá, dírky, pavučinky, katry a volné vzory

II. paličková

benátské, flanderské, bruselské
kombinované paličkové motivy, našívání na
tylové a jiné podklady, prošívání na tylu

III. krajky síťované – filet

IV. krajky irské – háčkované

Typy českých krajk (v lidovém prostředí)

V českém lidovém krajkářství hrály významnou roli některé západoevropské techniky, které pak u nás natrvalo zakořenily nebo pouze ovlivnily podobu místního krajkářství.

valencienské krajky byly nejvíce žádané v 1. polovině 19. století, vyráběny v oblastech středních a severovýchodních Čech a na opavském Slezsku. Jednalo se o kopírování „pravých“ valencienských krajk.

vláčková (proutková) krajka vznikla v lidovém prostředí Čech a nahradila krajku valencienskou. Jde o mladší typ mnohopárových krajk, zhotovené z jemné lněné příze kontrastního vzoru. Z řídké, obvykle tylové půdy, vystupují motivy pláténkových plošek orámované silnější nití. Výrobou „vláčky“ proslula střediska – Strážov na Šumavě, Postřekov na Chodsku, Sedlice u Blatné a Vamberk ve východních Čechách. V lidovém prostředí se užívaly od počátku 19. století až po současnost a získaly řadu krajových podob.

přezné krajky - prostší krajka tvořená malým množstvím párů ze silnějších přízí, využívají jednoduchých vazeb a prvků jako je řetízek, pláténko, polohod, dírková vazba nebo lupínek. Vzor vychází ze základů paličkovací techniky, není časově ani krajově odlišen, tyto krajky již na textilu z konce 18. století.

kovové krajky - stylem výroby blízké přezným krajkám. Základem je řídká, často dírková půda, zhotovená z dracounů, okraje doplněny úzkými proužky kovové fólie v barvách zlata a stříbra. Použití obtížně zpracovatelného materiálu si vyžádalo jednoduchý, často stereotypní vzor, ponejvíce pak vějířový motiv. Tyto krajky vyráběny v různých šířích, těžko se určuje jejich krajový a dobový původ. Tyto krajky se paličkovaly v celých Čechách, ale hlavním střediskem jejich výroby je Sedlice u Blatné.

páskové krajky s půdicí - mají řídkou půdu, v níž se rýsuje kresba pláténkového pásku, někde se půdice vytváří jen nepravidelným rozpracováním spojovacích prvků pásky. Tyto krajky jsou zároveň i přechodným typem krajk západního a východního stylu, oblast jejich výskytu - východní Čechy a střední Morava (např. tzv. „chorvátská“ krajka)

páskové krajky - oblíbené ve všech krajkářských oblastech Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Páskové krajky a tkanice - práce s několika páry paliček, materiál – rezná příze, někdy i hedvábí, barevná vlna nebo indické kopřivy. Nejprostší - „tkanice a tkaničky“ dochované v oblasti Uherskobrodsko na jihovýchodní Moravě. Pásková krajka výrobně zakotvila na jižním cípu Moravy na Podluží, kde se v 1. polovině 19. století paličkovaly kompozičně bohaté páskové krajky k ženským šatkám.